

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

תוכן

- א. אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות.....1
- ב. וכן עיר שיש בה דבר או מפולת ... איזהו דבר עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה ... פחות מכאן אין זה דבר.....3
- ג. על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירקון ועל הארבה ועל החסיל.....4
- ד. ועל החיה רעה ועל החרב מתריעין עליה מפני שהיא מכה מהלכת.....5
- ה. על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוח נכרים או נהר ועל הספינה המיטרפת בים ... לעזרה ולא לצעקה.....6
- ו. על כל צרה שלא תבוא על הצבור מתריעין עליהן חוץ מרוב גשמים.....6
- ז. היו מתעניין וירדו להם גשמים ... קודם הצות לא ישלימו לאחר הצות ישלימו.....7
- ח. יצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדול.....8
- ט. מתריעין על האילנות בפרוס הפסח על הבורות ושיחין ומערות אפילו בפרוס החג9

דף יט.

א. אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות

כבר התבאר לעיל דף יד: מצות עשה¹ מן התורה לזעוק ולהריע בהצוצרות על כל צרה שתבא על הציבור, שנאמר (במדבר י פסוק ט) על הצר הצר אתכם והרעתם בהצוצרות ונזפרתם לפני יקנוק אלהיכם כלומר כל דבר שיצר לכם² וכשם³ שמתענים ומתריעים על הגשמים כך היו מתענים על שאר הצרות, כגון בזמן הבית שהיה לישראל ממשלה בארצם נכרים שבאו לערוך

¹ כל זה לשון הרמב"ם הלכות תעניות פרק א הלכות א - ד

² ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב (ירמיהו פסוק כה) עונותיכם הפו אלה ותפאותיכם מנעו הפזב מכם וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליה, אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם הוא שאירע, ומקרה היא הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה (ויקרא כו פסוק כז - כח) והלקתם עמי בקרי: והלקתי עמכם בקמת קרי וגו', כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי - מקרה, אוסיף לכם אותה קרי עכ"ל ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבא על הציבור עד שירווחו מן השמים, ובימי תענית האלו זועקין בתפלות ומתחננים בתחנונים ומריעין, ואם היו במקדש מריעין בהצוצרות ובשופר.

³ שו"ע ונו"כ תקעו א, יב

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

מלחמה עם ישראל, או ליטול מהם מס, או ליקח מידם ארץ, או לגזור עליהם צרה אפילו במצוה קלה, וכן⁴ אם השר או איזה מהשררה רודף אחריהם בעלילות לקבוע איזה הוצאה חרשה לדורות, הרי אלו מתעניין ומתריעין עד שירוחמו, ואותה העיר מתענה וזועקין בתפלה ומתחננים ומתריעין בשופר עד שתעבור הצרה. אבל אם הוא עלילה אחת דרך עראי ומקרה לא.

וכל הערים שסביבותיהם שבאותה מלכות או מדינה⁵, מתענים אבל אין מתריעין, אבל מבקשים עליהם רחמים. אא"כ תקעו להתקבץ לעזרתם, ואפילו לא באו אלא לעבור דרך ארצם, שאין להם מלחמה עמהם אלא על נכרים אחרים⁶, ועוברים על מקום ישראל מתעניין ומתריעין.

ובכל מקום אין מתעניין ולא זועקים ולא מתריעים בשבת ויום טוב על שום צרה, חוץ מהמבוארים להלן, ומצרת המזונות שזועקים עליהם בשבת.

וכבר התבאר שאין נוהגים בזמח"ז להתענות ולהריע, אלא רק מרעים להקב"ה בתפלות ובתחנונים, וגוזרים תענית יום אחד או שניים⁷. ובזמן הזה אין נוהגים לתקוע ולהריע כלל בעת צרה⁸.

⁴ כף החיים שם ב

⁵ מ"ב שם לא

⁶ ואפי' הרב של שלום שאין לך הרב של שלום יותר מפרעה נכה ואעפ"י כן נכשל בה יאשיהו. ב"י

⁷ ועיין בס' מגיד משרים למרן ז"ל פ' אמור דף ל"ה ע"ד שכתב דכיון דהקפתם לר' אלעזר בד' מינים הבאים לרצות על המים נתעוררו המים ובאו ואלו הייתם מקיפים פעם אחרת היו רוב גשמים באים לעולם כמו בימי חוני המעגל ומפני כך באו גשמי ברכה רצופים כדי שלא תקיפו יותר עליהם. וכלל זה יהיה בידכם כל זמן שהעולם יהיה בידכם כל זמן שהעולם יהיה צריך לגשמים ביותר תלכו ותקיפו הצדיקים הנז' ותענו ועל כל צדה שלא תבא על הצבור תקיפו אותם ד' פעמים ותענו עכ"ל ומשמע דדוקא על הגשמים צריך להקיף בד' מינים מפני שהם באים לרצות על המים, אבל בשאר צרות שלא תבא א"צ רק להקיף ז' פעמים. ומ"ש לצדיקים הנז' נראה דה"ה צדיקים אחרים אלה שהמעשה כך היה. כף החיים שם ה

⁸ עיין פרי מגדים משבצות זהב סימן תקעה ס"ק ב וז"ל "ועיין משנה למלך בפרשת דרכים דרך מצותיך שהסמ"ג לא הביא מצוה זו לתקוע בעת הצרה, יע"ש. ובקרא (במדבר י' בהעלתך) כתיב "בארצכם" י"ל הוץ לארץ לא, ובארץ ישראל נופא כשאין בידנו י"ל לא, וצ"ע" ועיין ערוה"ש תקעו שם ג - ד דאנן סוברים כרש"י והטור דהתקיעות הם בסוף כל ברכה וברכה מהשש ברכות הנוספות כמו שמתבאר בס' תקע"ט וכיון דאין תענית ציבור בחוץ לארץ ממילא דליכא הני שש ברכות הנוספות ואין מקום לתקוע ואף על גב דהברכות וודאי הם מדרבנן והתרעה הוה דאורייתא מ"מ כיון דתיקן רבנן באיזה מקום לתקוע ממילא דכשאין זה המקום א"א לתקוע דבשב ואל תעשה יכולין לעשות בכה"ג כידוע וכתב "ועוד נלע"ד דהתרעה לא הוי מן התורה רק בזמן הבית ותדע לך שכן הוא שהרי לפי הירושלמי שהבאנו אין הצוצרות רק במקדש וא"כ קרא דכתיב והריעותם בחצוצרות בע"כ דרק אומן הבית קאי ועוד כיון דבהך קרא כתיב (במדבר י' ט) וכי תבואו מלחמה בארצכם ואין זה אלא בזמן הבית וכל קראי דשם אינן אלא בזמן הקרבנות כדכתיב (במדבר י' י) וביום שמחתכם וגו' ותקעתם בחצוצרות על עולתיכם וגו' ובוודאי תפלה וזעקה הוי מן התורה גם בח"ל כדכתיב (דברים ד, כט) - [ל] בצר לך וגו' ובקשתם משם את וגו' וכמה מקראות יש על זה אבל לא התרעה ויראה לי דלכן אמרו בגמ' במה מתריעין בשופרות ובאמת קשה דהא בתורה הצוצרות כתיב אלא וודאי דאהוץ לארץ בזמן הגלות קאי או אפילו בארץ ישראל בזמן הזה דהתורה צותה רק בזמן הבית ובזמן החורבן הוי רק מדרבנן ולכן תקנו

הלכות הדף היומי

מסכת תענית

ב. וכן עיר שיש בה דבר או מפולת ... איזהו דבר עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה ... פחות מכאן אין זה דבר

מהצרות שמתענים עליהם היא הדבר. איזהו דבר⁹, עיר שיש בה חמש מאות רגלי או יותר עד אלף, כלומר חמש מאות איש בריאים, בין יהודי ובין נכרים, ואין בחשבון הזה לא נשים ולא קטנים ולא זקנים ששבתו ממלאכה, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה, הרי זה דבר. יצאו ביום א' או ב' ימים, אין זה דבר. שאינו אלא אקראי בעלמא.

היו בה אלף או יותר עד אלף חמש מאות¹⁰ ויצאו ממנו ששה מתים בנ' ימים זה אחר זה, הרי זה דבר. יצאו ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר, וכן לפי חשבון זה.

היה דבר בארץ ישראל בכולה ולא במקצתה, מתענין שאר גליות. היה דבר במדינה, ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת, שתיהן מתענות אף על פי שהן רחוקות זו מזו. לפי שהילוך בני אדם ממקום הדבר מביאות את הדבר למקום שהולכין

היה דבר בבהמות אין מתענין, זולת אם היה בחזירים מפני שמעיהם דומות לשל אדם¹¹.

בימינו אין גזרין תעניות על הדבר לפי שבדוק ומנוסה הוא דהאור נקלט בהעדר אכילה ושתייה, ומרבים בתפלות ובאמירת הקטורת¹² על פי המבואר בזוהר בראשית דף ק': שאמירת קטורת

בשופר כמו בר"ה. ובמור וקציעה שם "ונל פשוט שאינה מ"ע אלא בא"י ומקרא מלא דיבר הכתוב 'וכי תבוא מלחמה בארצכם', גם אין המצוה אלא בכהנים ובחצוצרות והאידינא ליכא כהנים מיוחסים ולא חצוצרות של תורה משו"ה מסתברא דאפילו בארץ ישראל ליתא המצוה השתא ולא שמענו שינהגו כן בא"י בזה"ל, ושופר כיון דתקנתא דרבנן היא לא תיקנוהו אלא בתענית ציבור ואין תענית ציבור בכבל וגם לא בא"י האידינא דליכא נשיא" וכו'.

⁹ שו"ע ונו"ב תקעו ב

¹⁰ ויש בזה שאלה דא"כ עיר המוציאה ר"ן רגלי לא משכחת בה דבר לעולם דלפי החשבון צריכה להוציאה מת וחצי וביום וחצי ולא משכחת לה אלא פחות או יותר והרי בכה"ג לא הוי דבר וכן תמיד כשיהיה המספר שלא לפי אדם שלם ועוד דלפי חשבון ת"ק רגלי לג' מתים מניע למת קס"ז בני אדם בקירוב וא"כ אם יהיו בעיר ק"ג אנשים וימות אחד מהם הוי דבר בתמיה ולכן צ"ל דעד ת"ק רגלי קאמר כלומר דפחות מג' מתים בנ' ימים בשום מקום לא הוי דבר אפילו בישוב מועט וכן אם יש מעט יותר מת"ק אינו כלום עד שיהא אלף רגלי דאז צריך ששה בנ' ימים וכן לפי חשבון זה תמיד. ערוך השולחן שם סעיף ז

¹¹ שו"ע שם ג

¹² ערוך השולחן שם ט

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

מעציר המגפה, ושיקחו ארבעים אנשים יראי אלקים, עשרה בכל רוח מהעיר ושיאמרו קטורת ויעשו כן ג' פעמים¹³, ואח"כ פסוקים ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה וכו' ויקח אהרן כאשר דבר משה וכו' ויעמוד בין המתים וכו' ג"פ, וכל העם יכנסו לבהכ"נ ויאמרו קטורת. וגזרין תענית בפדיון, ומחלקין לעניים ומרבין בעדקה.

וכן מתענים על המפולת שבעיר, כיצד הרי שרבתה בעיר מפולת של לפחות שלושה¹⁴ בנינים¹⁵ שאינן עומדין בעד הנהר שנוכל לתלות בסיבות המים¹⁶, ה"ז צרה ומתענין ומתריעין עליה, וכן על רעידות דמה ועל הרוחות שהם מפילין בניינים, והורגין בני אדם מתענין ומתריעין עליהן.

בירושלים עה"ק ת"ו אין גזרין ת"צ על הרעש ומפולת, כי לא הזיק מפולת בירושלים¹⁷.

ג. על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירקון ועל הארבה ועל החסיל

וכן מתענים ומתריעין על ירקון¹⁸ כלומר תבואה שנתקלקלה¹⁹ עד שהכסיפו פניה ושדפון רוח שמריק הזרע מן התבואה משהתחיל בתבואה אפילו לא התחיל אלא מקום אחד בכמות תבואה שראוי לעשות ממנה לחם כמלא פי תנור²⁰ מתענין ומתריעין, ואפילו הרחוקים רק שיהיו באותה המדינה.

וכבר התבאר לעיל דף יד: שכמו כן על הארבה יש מינים שמתענים ויש שלא ועכשיו שאין לנו יודעים להבדיל בין המינים על כולם מתענין

¹³ וטוב לקיים ג"כ והגית בו יומם ולילה והסוד כי לקח טוב לק"ח בניי מגפה. וגם יזהר מדבר שקר וזהו כלל גדול כי מי שהוא מדבר שקר בזמן המגפה הוא מסוכן ר"ל. בית דוד ח"ד סי' נ"ז משם כ"י האר"י ז"ל. ועיין עוד בשער הכוונות דרוש פטום הקטורת מה שיש לומר עוד בזמן המגפה כ"מ. כף החיים שם י

¹⁴ מ"ב שם יא

¹⁵ אבל רעועים אינם בכלל זה

¹⁶ אבל אם עומדין בעד הנהר אף על פי שהן כותלים בריאים אפשר דהנהר שטף בהן מתחתיו את יסודם. מ"ב שם יג

¹⁷ פה"א ח"ד דף ו' ע"א. ובשנת התרפ"ז י"א לחו' תמוז היה רעש גדול בירושתי"ו ובכל סביבותיה ונהרסו כמה כותלים ומהם נתרועעו והיה ניסים ונפלאות שלא נפקד אחד בירושתי"ו רק בכפרים נעשה הריסות גדולות ומתו כמה עכו"ם לתפ"ץ וה' שמר ישראל והיה פלא בעיני הרואים והאמינו בה' גם ההולכים ע"פ הטבע. והעידו כי יד ה' עשתה זאת. כף החיים שם כו

¹⁸ שו"ע ונו"כ שם ה

¹⁹ מ"ב שם כז

²⁰ ובגמרא מסתפק אם ר"ל ככיסוי התנור או כשורות הלחם הדבקים בפי התנור זה אצל זה א"נ זה למעלה מזה.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ומתריעין²¹, ואפילו לא נראה מהם אלא כנף אחד בכל ארץ ישראל, ואפילו אינו משחית יכול הארץ²², אולם עתה בזה"ז לא שמענו ולא ראינו שהתענו רק מרצים בתפלות ותחינות²³.

אבל שאר מיני רמש הארץ²⁴ ורמש העוף ששולחו והזיקו, כגון שלוח נחשים ועקרבים שמזיקים ואינם ממיתים, ואין צריך לומר צרעים ויתושיין והדומה להם, אין מתענים עליהם ולא מתריעין אלא זועקין בלא תרועה. אבל אם נראו במקומות שאינם מצויים מתעניין ומתריעין, וכן אם ממיתין אפילו יתושים וזבובים מתעניין ומתריעין עליהם, וי"א שעל נחשים ועקרבים אפלו אם אין אנו יודעין עדיין שימותו על ידן, ג"כ חוששיין ומתעניין על זה²⁵.

ד. ועל החיה רעה ועל החרב מתריעין עליה מפני שהיא מכה מהלכת

וכן על חיה רעה²⁶ שנשתלחה, אפילו לא הזיקה אלא נראית בלבד, מתעניין ומתריעין בכל מקום אפילו הרחוקין, מפני שהיא הולכת גם למרחק, אבל אם אינה משולחת אינה אלא מקרה.

איזו הוא משולחת נראתה בעיר ביום הרי זו משולחת והוי גזירה מן השמים, כיון שאינה יריאה מבני אדם, וכן אם נראתה בשדה ביום, אם ראתה שני בני אדם ולא ברחת מפניהם ה"ז משולחת, ואם ברחת אין זה משולחת, דכתיב (בראשית ט פסוק ב) וּמִזְרָאֲכֶם וְחַתְכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ

²¹ שו"ע ונו"כ שם ט והרב פה"א דף מ"ב ע"ד כתב דמ"ש הש"ע על כולם מתריעין נראה דכ"ש מתעניין וכתב דכן נעשה מעשה בירושתי"ו דפעם אחת בא ארבה למשחית וגזרו תענית בה"ב יעו"ש וכ"מ בממ"י בליקומים דף ס"א דמתעניין ג"כ יעו"ש. כף החיים שם נב

²² בשנת התקכ"ג אירע שבא מכת הארבה בירושתי"ו ואם יגזרו ת"צ יבוא יום ג' ביום ר"ח ועשו מעשה וגזרו ת"צ ב' וה' דוקא. מזבח אדמה דף ט' ע"ב. ובשנת התק"ד בא מיין ארבה ויען אם יגזרו ת"צ יום ג' של התענית היה בא אחר י"ז בתמוז שחל ביום א' והיו ב' ימים זא"ז והיא גזירה על הצבור שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה וכמ"ש הרמב"ם פ"א מה' תענית לכן הסכימו שלא לגזור ת"צ כ"א לזעוק בתפלה ותחנונים וסגולת קריאת ויהי נועם צ"א פעמים דנהוג פעה"ק על כל צרה שלא תבא על הצבור. פה"א ח"א דף מ"ב ע"ד וריש דף מ"ג.

²³ כף החיים שם נב

²⁴ שו"ע ונו"כ שם ז

²⁵ מ"ב שם

²⁶ שו"ע ונו"כ שם ו

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ואם היתה שדה שסמוכה למקום מיוער או בעל צמחיה סבוכה, דווקא אם רדפה אחריהם ה"ז משולחת, ואם לא רדפה אף על פי שלא ברחה, אין זה משולחת. שמפני שקרובה למקומה התמידי אין לה פחד כל כך.

היתה ביער עצמו עצמה אפילו רדפה אחריהם אין זה משולחת, אא"כ ברדיפתה חוץ ליער טרפה שניהם ואכלה אחד מהם²⁷, כללא דמילתא כל שאינה יוצאה מגדר טבעה אין זה משולחת.

ובמדינתנו אין זה מצוי, רק יש לפעמים כלב משתגע נושך כמה בני אדם, ואין זה משולחת וימחרו להמיתו.

בתים הבנויים במדבריות ובארצות הנשמות הואיל והם מקום גדודי חיה, אם עלתה החיה לגג, ונטלה תינוק מעריסתו והיא מטה קטנה ה"ז משולחת, ואם לא הגיעה למדה זו אינה משולחת, שאלו בני אדם סיכנו בעצמן במה שבאו למקום החיות.

ה. על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוח נכרים או נהר ועל הספינה המיטרפת בים... לעזרה ולא לצעקה

וכן התבאר דף יד: שם שלמרות שאל הצרות הנזכרות אין מתענים בשבת. מכל מקום על עיר²⁸ או יישוב שצרו עליה רוצחים או אויבים או שנהר מאיים לשוטפה וכדומה, וכן ספינה המטרפת בים, ואפי' יחיד הנרדף מפני אנסין או ליסטים, או רוח רעה או חולה שאר חולי שיש בו סכנת היום, זועקים ומתחננים בתפלות בשבת, אבל אין תוקעין, אא"כ תוקעין לקבץ העם לעזור אחיהם ולהצילם.

ו. על כל צרה שלא תבוא על הצבור מתריעין עליהן חוץ מרוב גשמים

וכן מתענים ומריעין על ריבוי המטר²⁹ כיצד – הרי שרבו עליהם גשמים עד שהגשמים מיצר להם, הרי אלו מתפללין עליהן, לפי שאין לך צרה יתירה מזו במקומות שהבתים מטיט ועפר ונופלים ונהרגים תחת הבתים,

²⁷ ודוקא כשטרפן זה אחר זה, אבל אי טרפה שני בני אדם כאחד, אפילו אי לא אכלה אלא אחד מהם, אין זה הוכחה שהיא משולחת מדטרפה שניהם, כיון דבהדא טריפה טרפה לשניהם. שער הציון שם ס"ק יג

²⁸ שו"ע ונו"כ שם יג ורפח ט

²⁹ שו"ע ונו"כ שם תקעו יא

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

אולם בארץ ישראל אין מתפללין על רוב הגשמים מפני שהיא ארץ הרים ובתיהם בנוים באבנים, ורוב הגשמים טובה להם³⁰.

ז. היו מתעניין וירדו להם גשמים ... קודם חצות לא ישלימו לאחר חצות ישלימו

יחיד³¹ המתענה על צרה, ועברה, או על חולה, ונתרפא או מת, אפילו קודם חצות שעדיין אינו קרוי מתענה כיון שלא הגיע זמן סעודה³², צריך להשלים כל התעניות שקיבל עליו כיון שלא התנה בפירוש³³.

ואפילו אם קיבל על עצמו כמה תעניות בשביל אותו דבר, מחוייב להשלימם. וכן שארי נדרי צדקה שקיבל עליו בשביל שיחיה פלוני וכדומה אף אם מת צריך לקיים. ודוקא בשלא נדר בלשון תנאי, אבל אם אמר אם יחיה פלוני אתענה או אתן כך וכך לצדקה ומת אינו מחוייב להתענות וליתן³⁴.

צבור³⁵ שמתעניין על שום דבר, ונענו קודם חצות, לא ישלימו³⁶. ואם תלמיד חכמים ורוב צבור רוצים להשלים, אין היחיד רשאי להפריש עצמו מהם.

אבל אם לא נענו אלא שעברה הסיבה לתענית³⁷, וכגון שהתענו בשביל חולה שיתרפא ומת, אפילו צבור חייבין להשלים אף שמת קודם חצות. ויש מקילין בכך גם בצבור³⁸.

³⁰ כתב רבינו הב"י בשו"ע דעכשיו בצפת מצויים מפולת בתים בימות הגשמים ומתפללין עליה עכ"ל ומבואר שרק מתפללין ולא מתריעין בשופר, וכ"ש שאין מתעניין משום דאין זה ככל הגזרות מן השמים ורק רוע בתיהם גורמת להם כל זה והרי זה טובה להרבה מקומות.

³¹ שו"ע ונו"כ תקסט א

³² מ"ב שם ו

³³ דכיון שקבל עליו תענית סתם ולא התנה אמרינן דדעתו היה אקבלה זו מתוך שקבל עליו תענית תהיה מקובל תפלתו שיתפלל על החולה ועל הצרה. מ"ב שם ג

³⁴ מ"ב שם ד

³⁵ דצבור לב ב"ד מתנה עליהו וגם דאין מטריחין על הצבור אבל ביחיד כיון שלא התנה בפירוש שאם תעבור הצרה לא יתענה מחוייב להשלים כפי קבלתו. מ"ב שם א

³⁶ ואפילו לא ירדו מכסת הגשמים הנצרכת קודם חצות, כיון שהתחיל לפני חצות ולא הפסיק הולכים אחרי ההתחלה ולא ישלימו. מ"ב תקעה בו

³⁷ לטעם הרא"ש משום דצריכין הצבור לומר הלל אחר כך בנפש שבעה ומתוך שמחה לפיכך הקילו להם שיאכלו, מה שאין כן במת.

³⁸ היינו, לטעם הר"ן והרב המגיד משום דאין מטריחין על הצבור או משום דלב בית דין מתנה, וזה שייך אף כשמת [מגן אברהם ואליה רבה, וכן משמע מלבוש]. והנה במגן אברהם מצדד להורות להקל כהלבוש, ובספר

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

עבור שנענו לאחר חצות ישרימו אותו היום³⁹, שכבר עבר רוב היום בקדושה, ושוב אין אומר ענינו בתפלת המנחה ולא תחנונים אחרים⁴⁰.

ח. יצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדול

עבור שהתענו על הגשמים ונענו קודם חצות, יאכלו וישתו ויעשו יום טוב⁴¹, ולערב יתקבצו ויאמרו הלל הגדול שהוא פרק קיה בתהלים ומוזכרים שם עשרים ושש פעם פי לעולם תסדו וקודם שמתחיל⁴² יאמר⁴³ (תהלים פרק קלד) שיר המעלות הנה ברכו את יקוק כל עבדי יקוק העמדים בבית יקוק בלילות. ואח"כ יאמר (שם קלה פסוק ז) מעלה נשיאים מקצה הארץ ברכים למטר עשה מוצא רוח מאוצרותיו ואז יאמר הלל הגדול, וחותמין "מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טפה וטפה שהורדת לנו ואלו פיננו מלא שירה כים וכו' עד הן הם יודו ויברכו את שמך מלכנו, וחותם בא"י אל רוב ההודאות ויש להתחיל קודם הודו שיר המעלות הנה ברכו וגו' העומדים בבית ד' בלילות ואומר מעלה נשיאים מקצה הארץ וגו'.

אין אומרים הלל הגדול⁴⁴ אלא כשנענו ביום תעניתם דווקא, אבל אם לא נענו עד יום שלאחר תעניתם לא, ולא נענו מפני התענית אלא מן השמים רחמו עליהם, וכן אם ירדו להם גשמים בליל תעניתם קודם שעלה עמוד השחר ג"כ אין אומרים הלל הגדול, שעיקר הענייה הוא לאחר עמוד השחר⁴⁵, ולא ידענו טעמו של דבר.

נהר שלום מפקפק בזה ודעתו להחמיר בזה אך אין ראיותיו מכריחות, ורק מסברא יש מקום לדון דאולי עד כאן לא אמרינן לב בית דין מתנין אלא כשנענו דשמחה היא להם ואין כאן תענית, מה שאין כן בשמת שלא נענו כלל. שער הציון שם ס"ק ח

³⁹ שו"ע ונו"כ תקעה יא

⁴⁰ וגם הלל היה ראוי לומר אלא שאין אומרים אותו בכרס רעבה נדמתוך שכתוב בו נותן לחם לכל בשר נאה להאמר על השובע רש"י וי"א דכיון שנענו באותו יום אומרים הלל הגדול. מ"ב שם כו

⁴¹ שא"א הלל הגדול אלא בנפש שבעה וכרס מלאה מתוך שכתוב בו נותן לחם לכל בשר נאה להאמר על השבע, ודוקא בזה שהוא אחר התפלה אבל קודם התפלה שרי ולכן אמרינן ליה בפסוקי דזמרה בשחרית בשבת. ובמקום דשכיחי שכרות אומרים הלל הגדול ואח"כ אוכלין ושותין וה"ה אם ירד קודם חצות ורצו רוב הצבור להשלים דמשלימין יאמרו הלל הגדול קודם אכילה. מ"ב שם כט

⁴² מ"ב שם ל

⁴³ מפני שירידת הגשמים בלילות שזהו סימן ברכה כמו שדרשו חז"ל בתענית (כ"ג.) על פסוק דונתתי גשמיכם בעיתם בלילי רביעית ובלילי שבתות ע"ש.

⁴⁴ שו"ע ונו"כ שם יב, יג, ערוך השולחן שם סעיף יד

⁴⁵ דוה לא מיקרי התחלה להתענות ומשמע מסתימת המחבר דאפילו אותן התעניות שמפסיקין מבע"י מ"מ עיקר התענית מתחיל מעמוד השחר ואילך לא קודם. מ"ב שם לב

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

דף יט:

ט. מתריעין על האילנות בפרוס הפסח על הבורות ושיחין ומערות אפילו בפרוס החג

כבר התבאר לעיל דף יח: שסדר התעניות האמור במשנה הנו כשלא ירדו גשמים כלל, אבל⁴⁶ ירדו ברביעה וצמחו העשבים והתחילו ליבש, הרי אלו מתענים וזועקים בפה עד שירדו גשמים, או עד שיבשו הצמחים ששוב לא יועיל והרי זה תפילת שוא⁴⁷. אבל אין תוקעים בשופר⁴⁸.

וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו, שהוא זמן פריחת האילנות בארץ ישראל, ולא ירדו גשמים, הרי אלו מתענים וזועקים עד שירדו גשמים הראויים לאילנות או עד שיעבור זמנם.

וכן אם הגיע חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות והשיחין והמערות, הרי אלו מתענים עד שירד גשם הראוי לבורות. ובימינו אין מתענים על כך⁴⁹.

ואם אין להם מים לשתות, מתענין על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות, ואפילו בימות החמה⁵⁰.

פסקו הגשמים בין גשם לגשם מ' יום בימות הגשמים, הרי זה מכת בצורת ומתענים וזועקים עד שירדו גשמים או עד שיעבור זמנם.

⁴⁶ שו"ע ונו"כ תקעה ח

⁴⁷ מ"ב שם כג

⁴⁸ מ"ב שם כב

⁴⁹ מעולם לא שמענו שהתענו בירושלים על גשמי בורות כיון דמי השילוח יספיק לכל השנה הגם דאיכא הוצאת ממון בעבור הבאת המים מן המעין הנו/ שהוא רחוק קצת מן העיר כי תענית גשמי בורות הוא בדאיכא סכנת נפשות ח"ו וכדמוכח מדברי הר"ן ריש פ"ג דתענית אך אם יש עוד איזה סיבה אחרת ח"ו שמסופקים לגזור עליה תענית אז בהצטרף צרת גשמי בורות גוזרים תענית. מזבח אדמה על או"ח סי' זה ובספרו פה"א ח"א דף מ"ב ע"ג וח"ד דף וא"ו ריש ע"ב יעו"ש. ואפשר דזהו דוקא בימיו שהיו עמא מועמים לא כן עתה שנתרבו אכלוסין ובלא"ה עכשיו משנת תרע"ח שלקחה אנגליה את א"י מיד מלכות ישמעאל הביאו מים מן המעינות אשר סביבות ירושלים ע"י צינורות לכל מושבות ירושלים אשר בעיר וחויץ לעיר ונעשה המים בריוח תל"ית. כף החיים שם מ

⁵⁰ הגם דאין נוהגין בירושלים להתענות על גשמי בורות מ"מ מתענים בשנת השמיטה על עצירת גשמים בעבור התבואה והאילנות ע"פ מ"ש הרב חסדי דוד על התוספתא דתענית פ"ב ה"ט יעו"ש. והב"ד ארץ חיים על סי' זה. כף החיים שם מא

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה
<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>